

Występowanie zabytków z kości i poroża na pradziejowych stanowiskach europejskich jest jednym z najbardziej interesujących świadectw złożonej i bogatej wytwórczości ówczesnej ludności. W przypadku ziem polskich przedmioty tego typu stanowią stosunkowo niewielki odsetek odnajdywanych wytworów, szczególnie w porównaniu z liczebnością odnajdywanych wytworów z surowców kamiennych. Późnoglacialne i wczesnoholoceny wytwory z kości i poroża są odkrywane niemalże na całym Niżu Polskim: Krzyż Wielkopolski 7, Pobiel 10, Janisławice 1 czy Dudka 1 stanowią przykłady wyjątkowych stanowisk archeologicznych, na których odkryto bogate zbiory gotowych wyrobów kościanych oraz półproduktów i odpadów z ich produkcji. Z obszaru Niżu Polskiego pochodzi również wiele tego typu artefaktów, które odkryto przypadkowo, najczęściej poza ich pierwotnym kontekstem archeologicznym, czyli tzw. znalezisk luźnych.

Podstawowym celem realizowanych badań jest stworzenie systemu pozwalającego na klasyfikację, analizę i interpretację śladów makro i mikroskopowych powstających w trakcie obróbki surowca kostnego oraz użytkowania gotowych wyrobów z kości i poroża u schyłku plejstocenu i we wczesnym holocenie na obszarze Niżu Polskiego. Zgodnie z założeniami metodyki traseologicznej przyjęto, że obróbka każdego rodzaju surowca przy użyciu narzędzi kamiennych wiąże się z pozostawieniem na nim charakterystycznych śladów, których analiza może umożliwić, m.in. określenie rodzaju wykonywanej czynności. Nieodłącznym elementem analizy traseologicznej są zatem wzorce eksperymentalne, które dostarczają danych do identyfikacji i weryfikacji czynionych spostrzeżeń. Podstawowymi metodami badawczymi wykorzystywanymi w badaniach są: analizy morfologiczno-stylistyczne, archeologia eksperymentalna oraz analiza makro i mikroskopowa.

Istotnym zagadnieniem w prowadzonych badaniach są również zagadnienia związane z tzw. „biografią” poszczególnych artefaktów (mowa tu w głównej mierze o „znaleziskach luźnych”). Dzięki wiedzy na temat stosowanych technik obróbki, charakterze zniszczeń wynikających z różnych sposobów używania poszczególnych kategorii artefaktów, możliwa będzie próba odtworzenia, choć w niewielkim stopniu sposobów ich produkcji (pozyskiwanie surowca, stopień przetworzenia, wykorzystane techniki i narzędzia), użytkowania (sposób jego wykorzystywania, intensywność jego zużycia, potencjalne naprawy i przeróbki) i wreszcie porzucenia (analiza stanu zachowania poszczególnych artefaktów i kontekst ich znalezienia a rozważania na temat w jaki sposób, dlaczego zostały zdeponowane w danym miejscu). Dzięki takiemu podejściu, będzie możliwe podjęcie próby znalezienia elementów wspólnych jak i obcych dla poszczególnych typów i kategorii artefaktów i to zarówno tożsamy jak i zróżnicowanych chronologicznie i kulturowo.

Prezentowany projekt jest ważny z wielu powodów. Badania eksperymentalne umożliwiają pozyskanie bogatej bazy półproduktów, gotowych przedmiotów, odpadów z produkcji oraz swojego rodzaju matryc z całym spektrum śladów towarzyszących przekształcaniu kości i poroża. Baza ta stanowić będzie wiarygodne źródło dla wszelkich analiz porównawczych z materiałem zabytkowym oraz pozwoli na stworzenie od podstaw systemu umożliwiającego klasyfikację, analizę i interpretację śladów makro i mikroskopowych powstających w trakcie obróbki surowca kostnego oraz użytkowania poszczególnych form morfologicznych. Stworzenie jednolitego opisu i klasyfikacji poszczególnych śladów technologicznych oraz użytkowych dotyczących wytworów z surowców kostnych może okazać się kluczowe do dalszego postępu w badaniach nad tego typu materiałami. Ów system będzie stanowił jeden z podstawowych rezultatów badań przeznaczony do opublikowania, zaś informacje w nim zawarte będą mogły z korzyścią być wykorzystywane przez innych badaczy. Pozwoli to na wypracowanie jednolitego aparatu badawczego i wspólnej terminologii w tym zakresie.

Niezwykle ważny w prowadzonych pracach jest fakt, iż badania nad materiałem pradziejowym dotyczą w głównej mierze tzw. znalezisk luźnych, czyli materiałów które mimo swojej teoretycznie dużej wartości poznawczej są często traktowane jako materiały drugiej kategorii, szczególnie w kontekście badań technologicznych i użytkowych. Badania stylistyczno-morfologiczne poszczególnych zabytków oraz analiza makro i mikroskopowa śladów zarejestrowanych na tego typu wytworach, uwzględniająca spostrzeżenia poczynione w trakcie badań doświadczalnych i analizy form o ustalonej chronologii, w znaczący sposób uzupełni i wzbogaci naszą wiedzę na temat gospodarki surowcem kostnym i życia ludzi w pradziejach. Prowadzone badania stanowią pierwsze, zakrojone na tak szeroką skalę, studium eksperymentalno-traseologiczne dotyczące wyrobów kościanych z epoki kamienia z ziem polskich.